

PRZEDMOWA

W życiu naukowym ostatnich lat obserwujemy pozytywne zjawisko wydawania dzieł, których wartość merytoryczna oparła się upływowi czasu, a często są one trudno dostępne. Wydawane w niewielkim nakładzie, bądź drukowane w kilku częściach na łamach czasopism, z reguły są dostępne tylko w czytelnich dużych bibliotekach naukowych. Dlatego z uznaniem należy przyjąć inicjatywę środowiska naukowego Przemyśla o wydaniu w postaci książkowej klasycznego już opracowania dotyczącego składu osobowego przemyskiej kapituły katedralnej obrządku łacińskiego w pierwszej ćwierci XVI wieku autorstwa Księdza Profesora Tadeusza Śliwy.

Piękny Jubileusz 90-lecia urodzin, obchodzony w listopadzie 2015 roku, zaowocował przygotowaniem *Księgi pamiątkowej*, w której przybliżono sylwetkę oraz drogę życiową i naukową Jubilata¹. Bibliografia publikacji Księdza Profesora liczy niemal 250 pozycji i wskazuje główne nurty jego zainteresowań badawczych. Scharakteryzowali je we wspomnianej *Księdze* bp Adam Szal i ks. Józef Wołczański, uczniowie Profesora pisząc m.in.: *Zasadnicze zainteresowania badawczo-naukowe [...] dotyczą przede wszystkim Cerkwi Wschodniej w dawnej Rzeczypospolitej. W kręgach historyków uczonego cieszy się statusem znakomitego znawcy tej problematyki i jednego z najwybitniejszych współcześnie*

¹ *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański przy współpracy ks. S. Nabywańca i bpa A. Szala, Lwów-Kraków 2015.

żyjących polskich dziejopisarzy Kościoła parających się kwestiami organizacji, życia religijnego, duchowieństwa i relacji Cerkwi z Kościołem łacińskim. Z upodobaniem zajmuje się biografistyką, dziejami diecezji przemyskiej od wieku XVI po współczesność, jak również kwestią popularyzacji historii².

Tak szeroki zakres zainteresowań badawczych wyznaczyły jednak podjęte przed półwieczem równoczesne studia teologiczne i historyczne, uwieńczone najpierw doktoratem z teologii, w którym przedstawił on dzieje diecezji przemyskiej w połowie XVI wieku (przygotowanym pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Mieczysława Żywczyńskiego), a następnie magisterium z historii (u ówczesnego doc. dr. Jerzego Kłoczowskiego), poświęcone właśnie kapitule przemyskiej w latach 1500-1525. W czasie przygotowania owych prac zetknął się ze zjawiskami i problemami, którym poświęcił swoje późniejsze badania.

Nowatorskie podejście i spojrzenie na dzieje rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej przez pryzmat duchowieństwa, także tego szeregowego, na szczęblu parafii, było obszarem nowym w historiografii polskiej, zajmującej się przede wszystkim badaniem podstaw prawnych i struktury organizacyjnej. Dlatego dość szybko, bo już w 1968 r., rozprawa doktorska *Diecezja przemyska w połowie XVI wieku* została opublikowana na łamach „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”, a w 2015 roku wydana w postaci książkowej³.

Ważną pozycją w dorobku naukowym Księdza Profesora jest praca magisterska pt. *Skład osobowy kapituły przemyskiej w początkach XVI wieku (1500-1525)*, która, dzięki opublikowaniu jej przed laty w „Kronice Diecezji Przemyskiej”, jest dobrze znana w kręgach badaczy dziejów kościelnych⁴. Jest też podstawowym opracowaniem, od którego

² A. Szal, J. Wołczański, *Życiorys i bibliografia opublikowanych prac Ks. Dr. Tadeusza Śliwy za lata 1964-2015*, [w:] *Super omnia veritas...*, s. 11.

³ T. Śliwa, *Diecezja przemyska w połowie XVI wieku*, Przemysł 2015.

⁴ Idem, *Skład osobowy kapituły przemyskiej w początkach XVI w. (1500-1525)*,

należy rozpoczynać badania nad elitami społecznymi Przemysła przełomu średniowiecza i epoki nowożytnej, bo mimo upływu lat i pojawienia się wielu opracowań dotyczących różnych aspektów życia przemyskiej diecezji, zarówno kurii biskupiej, jak i kapituły, ustalenia Autora nie uległy dezaktualizacji. Dotyczy to zarówno charakterystyki terytorium diecezji, specyfiki wyznaniowej, uposażenia, jak też uwarunkowań, które miały zasadniczy wpływ na postawy kierowanych do diecezji ordynariuszy.

Wskazanie na silne związki szesnastowiecznych biskupów przemyskich z dworem królewskim poprzez pełnienie przez nich wysokich funkcji państwowych (kanclerstwo i podkanclerstwo) i osobistych (sekretarze i pisarze królewscy) jest niezaprzeczalnym osiągnięciem opracowania⁵. Można naturalnie uściślić niektóre informacje, na przykład to, że biskup Maciej Drzewicki był w diecezji nie dwa, ale co najmniej pięć razy (1505, 1506, 1509, 1511 i 1512), a biskup Rafał Leszczyński jako ordynariusz odwiedził raz diecezję, ale te pobyty trwały od kilku dni do kilku tygodni, co nie zmienia faktu, że kierowanie diecezją należało do kapituły. W omawianym okresie odwiedzili swoją diecezję tylko okazjonalnie także dwaj pozostali biskupi, Piotr Tomicki i Andrzej Krzycki), zatem ustalenia i wnioski Autora nadal są aktualne. Obecnie więcej wiemy także o kanoniku Pawle Koniuszeckim, co do kapłaństwa którego ks. T. Śliwa miał wątpliwości. Z katalogu duchowieństwa przemyskiego sporządzonego przez wieloletniego archiwistę diecezji ks. Mieczysława Kociubińskiego, a także z innych badań wiemy, że posiadał on święcenia kapłańskie, pełniąc ważne funkcje duchowne w kapitule katedralnej (archidiakon i wikariusz *in*

„Kronika Diecezji Przemyskiej” 1978, t. 64, s. 104-121; ibidem 1980, t. 66, s. 67-94; ibidem 1981, t. 67, s. 60-79.

⁵ Szerzej zagadnienie to zostało przedstawione w pracy W. Chorążyczewski, *Przemiany organizacyjne polskiej kancelarii królewskiej u progu czasów nowożytnych*, Toruń 2007.

spiritualibus); był oficjałem generalnym przemyskim (1506-1508), a następnie proboszczem w Mościskach (1509-1521), w Rokietnicy (1522 do 1527) i wreszcie w Przecławiu, gdzie zmarł w 1528 r.⁶

Trwały charakter posiada część rozprawy poświęcona obsadzie personalnej prebend kapitulnych. Dość wspomnieć, że żadne z ustaleń Autora nie zostało podważone w jakimkolwiek z opracowań publikowanych później przez innych badaczy, chociaż niektóre zagadnienia zostały pogłębione. Należy podkreślić, że w sporządzonym przed półwieczem wykazie został pominięty jedynie kanonik Jan Zembocki, ale tylko dlatego, że nie odnotowały go zachowane źródła przemyskie. Jan Zembocki, który otrzymał prowizję na kanonię przemyską już w 1515 r., pojawił się na krótko w Przemyślu w 1522, bądź 1523 r.⁷, ale nie ma dowodów na to, że zatrzymał się w mieście na dłużej.

Przedstawiona zależność większości kanonii kapitulnych od patronatu królewskiego nie budzi zdziwienia, wszak sam Przemyśl był miastem królewskim. Ks. Tadeusz Śliwa jednak słusznie zauważył, że dla większości kanoników przemyskich, wywodzących się ze średnio zamożnej szlachty, posiadanie kanonii katedralnej było najpoważniejszym osiągnięciem życiowym. Należy też dodać, że kanonicy i prałaci katedralni stanowili grupę ludzi o określonym potencjale intelektualnym, dość mobilną, utrzymującą żywe kontakty ze stołecznym Krakowem (dwór królewski, uniwersytet), co musiało oddziaływać pozytywnie także na miejscowe środowisko.

⁶ Archiwum Metropolitalne w Przemyślu, mps: Ks. M. Kociubiński, *Księża diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*, t. I: *Do pierwszego rozbioru Polski*, cz. 1: *Biogramy*, Przemyśl 1988-1989, s. 231.

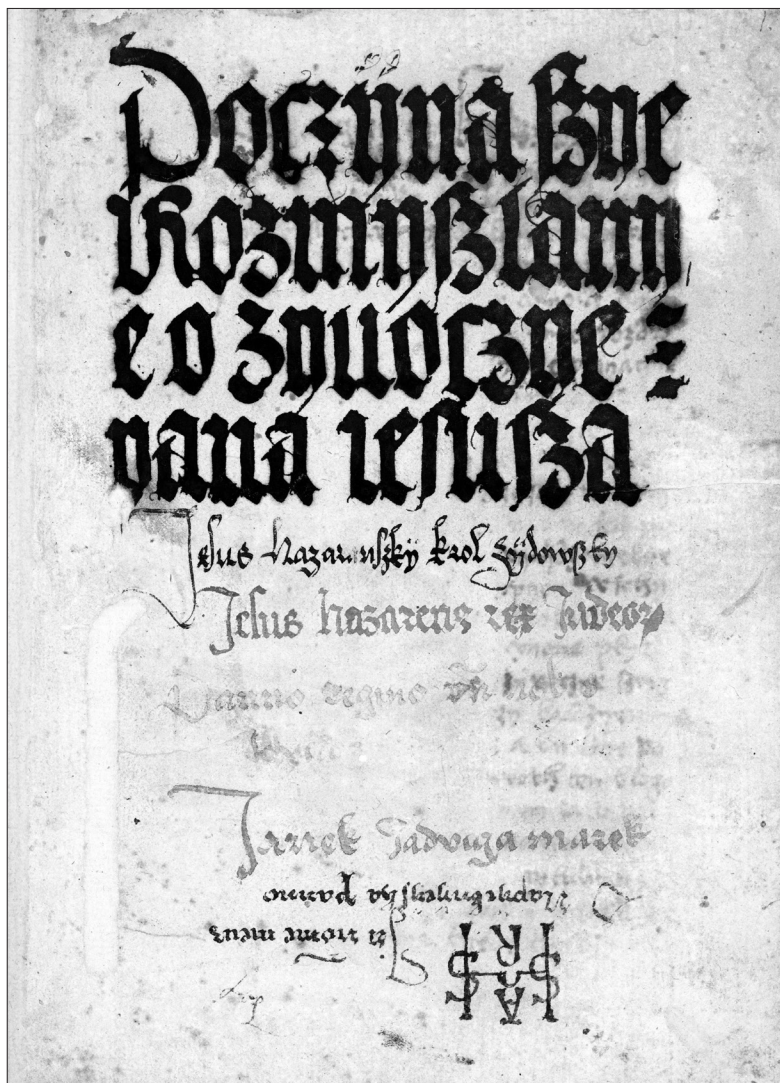
⁷ Więcej na temat kanonika Jana Zembockiego zob. M. Wolski, *Jan Zembocki herbu Radwan, penitencjarz apostolski, kanonik poznański, płocki i przemyski. Kariera i krąg rodzinny*, [w:] *Memoriał viva. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej*, Warszawa-Poznań 2015, s. 712-727.

Prezentowana publikacja jest ważna i potrzebna, ponieważ książka, która wytrzymała próbę czasu, winna znaleźć się w księgozbiorniku każdego badacza i miłośnika dziejów dawnych. Należy się cieszyć, że Opatrzność Boża prowadzi Księdza Profesora drogą, na której pozostawia tak piękne i trwałe ślady.

Wskazując ponadczasową wartość prac naukowych Księdza Profesora należy podkreślić Jego ujmującą skromność, z jaką prezentuje wyniki swoich badań. Jest to ważne wskazanie w czasach, gdy niejednokrotnie pogoń za szybkimi efektami pracy przesłania rzetelność i uczciwość prowadzonych badań.

Lublin, 15 kwietnia 2016 r.

ANNA ŁOSOWSKA

Strona tytułowa dzieła apokryficznego pt. rękopisu *Rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa* tzw. „*Rozmyślanie przemyskie*”. Zabytek ten pierwotnie był własnością kanonika Joana Ławrowskiego i znajdował się w Bibliotece Kapituły Greckokatolickiej w Przemysłu, obecnie jest w Bibliotece Narodowej w Warszawie